VALSTYBINĖ
DARBO INSPEKCIJA
PRIE LR SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJOS

KOLEKTYVINĖS DERYBOS IR KOLEKTYVINIŲ SUTARČIŲ SUDARYMAS

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

PRIE LR SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJOS

Kolektyvinės sutarties samprata

Kolektyvinė sutartis – darbo teisės normas, šalių tarpusavio teises, pareigas ir atsakomybę nustatantis rašytinis susitarimas, kurį sudaro profesinės sąjungos, darbdaviai ir jų organizacijos (DK 190 straipsnis).

Kolektyvinės sutartys sudaromos vedant kolektyvines derybas DK nustatyta tvarka (DK 195 straipsnio 1 dalis).

Kolektyvinių derybų tvarka (I) (DK 188 straipsnis)

Kolektyvinėse derybose darbuotojams gali atstovauti tik profesinės sąjungos.

Jeigu nėra darbdavio lygmeniu veikiančios profesinės sąjungos, visuotinis darbdavio darbuotojų susirinkimas gali įgalioti šakos profesinę sąjungą vesti derybas dėl darbdavio lygmens kolektyvinės sutarties.

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Kolektyvinių derybų tvarka (II) (DK 188 straipsnis)

Inicijuojanti kolektyvines derybas šalis privalo:

- *raštu prisistatyti kitai derybų šaliai;*
- *pateikti aiškiai suformuluotus reikalavimus, pasiūlymus ir atstovus, kuriuos deleguoja į kolektyvines derybas.*

Pasiūlymą gavusi šalis turi:

- *ne vėliau kaip per keturiolika dienų įsitraukti į kolektyvines derybas, perduodama raštu atsakymą kolektyvines derybas inicijuojančiai šaliai, kuriame nurodo savo atstovus, dalyvausiančius kolektyvinėse derybose.*

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Kolektyvinių derybų tvarka (III) (DK 188 straipsnis)

Kolektyvinių derybų pradžia:

- *pradžia laikoma kita diena, einanti po tos, kada kolektyvines derybas inicijuojanti šalis gavo antros šalies rašytinį atsakymą;*
- *Jeigu šalys nesusitarė dėl derybų pradžios, derybos turi būti sušauktos ne vėliau kaip per septynias dienas nuo pirmos kolektyvinių derybų dienos.*

Nė viena iš šalių negali atsisakyti dalyvauti kolektyvinėse derybose.

Kolektyvinių derybų eigoje susitariama dėl:

1) kolektyvinių derybų pradžios ir numatomos trukmės;
2) kolektyvinių derybų tvarkos, organizacinių klausimų;
3) informacijos, būtinos kolektyvinės sutarties projektui parengti, suteikimo, įskaitant jos mastą ir suteikimo terminus;
4) kitų aktualių klausimų.

Jeigu šalys nėra nusprendusios kitaip, kolektyvinės derybos laikomos baigtomis, kai:

- *pasirašoma kolektyvinė sutartis;*
- *surašomas nesutarimų protokolas;*
- *arba kai viena iš šalių perduoda kitai šaliai raštu pranešimą apie tai, kad pasitraukia iš kolektyvinių derybų.*

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Kolektyvinių sutarčių rūšys (DK 191 straipsnis)

1. Nacionalinė (tarpšakinė) kolektyvinė sutartis;

2. Teritorinė kolektyvinė sutartis;

3. Šakos (gamybos, paslaugų, profesinė) kolektyvinė sutartis;

4. Darbdavio lygmens kolektyvinė sutartis;

5. Darbovietės lygmens kolektyvinė sutartis – nacionalinės, šakos ar darbdavio lygmens kolektyvinės sutarties nustatytais atvejais.

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Kolektyvinių sutarčių šalys (DK 192 straipsnis)

Nacionalinės (tarpšakinės) / Teritorinės kolektyvinės sutarčių šalimis yra viena ar kelios (atitinkamai nacionalinės ar teritorinės) profesinių sąjungų organizacijos, iš vienos pusės, ir viena ar kelios veikiančios organizacijos, iš kitos pusės.

Šakos (gamybos, paslaugų, profesinės) kolektyvinės sutarties šalimis yra viena ar kelios šakos profesinių sąjungų organizacijos, iš vienos pusės, ir viena ar kelios atitinkamos šakos darbdavių organizacijos, iš kitos pusės. Šakos (gamybos, paslaugų, profesinės) kolektyvinė sutartis gali būti apribota tam tikra teritorija.

Darbdavio ar darbovietės lygmens kolektyvinės sutarties šalys yra profesinė sąjunga, veikianti darbdavio lygmeniu, ir darbdavys. Jeigu darbdavio arba darbovietės lygmeniu veikia kelios profesinės sąjungos, darbdavio lygmens ar darbovietės lygmens kolektyvinę sutartį gali sudaryti profesinė sąjunga ir darbdavys arba jungtinė profesinių sąjungų atstovybė ir darbdavys.

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Kolektyvinių derybų šalių teisės ir pareigos (DK 189 straipsnis)

Kolektyvinių derybų šalys turi teisę:

- *reikalauti gauti kolektyvinei sutarčiai sudaryti reikalingą informaciją;*
- *pasitelkti ekspertų ir rengdamos kolektyvinės sutarties projektą, ir dalyvaudamos kolektyvinėse derybose.*

Ekspertų paslaugų išlaidas apmoka juos pasikvietusi šalis, jeigu kitaip nesusitarta susitarime dėl kolektyvinių derybų eigos.

Visi kolektyvinėse derybose dalyvaujantys asmenys privalo:

- *saugoti konfidencialią informaciją, kuri jiems tapo žinoma dalyvaujant kolektyvinėse derybose ir rengiant kolektyvinės sutarties projektą.*

Kolektyvinėse derybose dalyvaujantys asmenys, pažeidę šią pareigą, atsako įstatymų nustatyta tvarka.

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Kolektyvinių sutarčių turinys (I) (DK 193 straipsnis)

Kolektyvinėje sutartyje šalys nustato:	• *darbuotojų darbo, socialines ir ekonomines sąlygas ir garantijas;* • *abipuses teises, pareigas ir šalių atsakomybę.*
Nustatydamos kolektyvinės sutarties turinį jos šalys turi vadovautis šiais principais:	• *teisingumo;* • *protingumo;* • *sąžiningumo.*

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Kolektyvinių sutarčių turinys (II) (DK 193 straipsnis)

Darbdavio ar darbovietės lygmens kolektyvinėje sutartyje šalys gali aptarti:

- *darbo sutarčių sudarymo, pakeitimo ir nutraukimo sąlygas;*
- *darbo užmokesčio sąlygas;*
- *darbo ir poilsio laiko sąlygas;*
- *darbuotojų saugos ir sveikatos priemones;*
- *šalių tarpusavio informavimo sąlygas;*
- *informavimo, konsultavimo ir kitokio darbuotojų atstovų dalyvavimo darbdaviui priimant sprendimus teisių įgyvendinimo tvarką, nemažinant įstatyme nustatytų darbo tarybos įgaliojimų;*
- *kitas šalims svarbias darbo, ekonomines ir socialines sąlygas;*
- *kolektyvinės sutarties vykdymo tvarką;*
- *kolektyvinės sutarties keitimo, pildymo ir nutraukimo tvarką, galiojimo terminą, vykdymo kontrolės sistemą ir tvarką, kitus organizacinius klausimus, susijusius su kolektyvinės sutarties sudarymu ir vykdymu.*

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Kolektyvinių sutarčių turinys (III) (DK 193 straipsnis)

Nacionalinėje (tarpšakinėje), teritorinėje ar šakos (gamybos, paslaugų, profesinės) kolektyvinėje sutartyje šalys gali aptarti:

1) kelių ar vienos kurios šakos ar teritorijos darbdavių darbuotojų darbo užmokesčio nustatymo, darbo normų ir kitus su darbo užmokesčiu susijusius klausimus;

2) darbuotojų saugos ir sveikatos klausimus;

3) darbuotojų užimtumo, profesinio mokymo, perkvalifikavimo klausimus;

4) socialinės partnerystės rėmimo priemones, padedančias išvengti kolektyvinių darbo ginčų;

5) kitas šalims svarbias darbo, socialines ir ekonomines sąlygas;

6) kolektyvinės sutarties keitimo, pildymo ir nutraukimo tvarką, galiojimo terminą, vykdymo kontrolės sistemą ir tvarką, kitus organizacinius klausimus, susijusius su kolektyvinės sutarties sudarymu ir vykdymu.

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Kolektyvinių sutarčių turinys (IV) (DK 193 straipsnis)

- **Kolektyvinėse sutartyse, sudaromose nacionaliniu, šakos ar teritoriniu lygmeniu**, įtvirtintomis darbo teisės normomis **galima nukrypti nuo DK ar kitose darbo teisės normose nustatytų imperatyvių taisyklių**, išskyrus taisykles, susijusias su maksimaliuoju darbo ir minimaliuoju poilsio laiku, darbo sutarties sudarymu ar pasibaigimu, minimaliuoju darbo užmokesčiu, darbuotojų sauga ir sveikata, lyčių lygybe ir nediskriminavimu kitais pagrindais, jeigu kolektyvine sutartimi pasiekiama darbdavio ir darbuotojų interesų pusiausvyra.

- Kolektyvinė sutartis gali gerinti darbuotojų padėtį, palyginti su ta, kuri nustatyta šiame kodekse ar kitose darbo teisės normose.

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Kolektyvinių sutarčių sudarymo ir registravimo tvarka (DK 195 straipsnis)

- Kolektyvinė sutartis sudaroma raštu bent dviem egzemplioriais, bent po vieną egzempliorių kiekvienai iš šalių;
- visi kolektyvinės sutarties priedai, papildymai ir pataisymai yra sudedamoji kolektyvinės sutarties dalis ir turi tokią pačią galią kaip kolektyvinė sutartis;
- kolektyvinę sutartį pasirašo įgalioti jos šalių atstovai;
- galiojančios kolektyvinės sutartys privalo būti registruojamos ir viešai skelbiamos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta tvarka;
- kolektyvinę sutartį registruoti per dvidešimt dienų nuo jos pasirašymo pateikia kolektyvinės sutarties šalis – profesinė sąjunga ar jų organizacija;
- profesinei sąjungai ar jų organizacijai neįregistravus kolektyvinės sutarties per šį terminą, teisę pateikti registruoti kolektyvinę sutartį įgyja kita kolektyvinės sutarties šalis – darbdavys ar darbdavių organizacija.

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Kolektyvinių sutarčių galiojimas

Kolektyvinė sutartis įsigalioja jos pasirašymo dieną, jeigu joje nenustatoma vėlesnė įsigaliojimo data (DK 196 straipsnio 1 dalis).

Kolektyvinė sutartis galioja ne ilgiau kaip ketverius metus, išskyrus atvejus, kai kolektyvinėje sutartyje nustatyta kitaip (DK 196 straipsnio 2 dalis).

Dėl sudarytos kolektyvinės sutarties atnaujinimo šalys turi pradėti kolektyvines derybas likus ne mažiau kaip dviem mėnesiams iki jos galiojimo pabaigos (DK 195 straipsnio 2 dalis).

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Kolektyvinių sutarčių taikymas (I) (DK 197 straipsnis)

Kolektyvinės sutartys taikomos darbuotojams – jas sudariusių profesinių sąjungų nariams.

Jeigu profesinė sąjunga ir darbdavys susitaria dėl darbdavio lygmens ar darbovietės lygmens kolektyvinės sutarties taikymo visiems darbuotojams, ji taikoma visiems darbuotojams, jeigu ją patvirtina visuotinis darbdavio darbuotojų susirinkimas (konferencija).

Jeigu nesant darbdavio lygmeniu veikiančios profesinės sąjungos kolektyvinę sutartį sudaro šakos profesinė sąjunga, kuri DK nustatyta tvarka buvo įgaliota vesti derybas dėl darbdavio lygmens kolektyvinės sutarties, ir darbdavys, tokia kolektyvinė sutartis taikoma visiems darbdavio darbuotojams, jeigu ją patvirtina visuotinis darbdavio darbuotojų susirinkimas (konferencija).

Konferencija – įmonės, įstaigos, organizacijos struktūriniuose organizaciniuose dariniuose išrinktų darbuotojų atstovų susirinkimas.

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Kolektyvinių sutarčių taikymas (II) (DK 197 straipsnis)

Darbdavio ar darbovietės lygmens kolektyvinę sutartį privalo taikyti darbdavys – šios sutarties šalis.

Nacionalinę (tarpšakinę), teritorinę, šakos (gamybos, paslaugų, profesinės) lygmeniu sudarytą kolektyvinę sutartį profesinių sąjungų ar jų organizacijas sudarančių profesinių sąjungų atstovaujamiems darbuotojams privalo taikyti su jais darbo santykiais susiję darbdaviai, kurie:

1) yra kolektyvinę sutartį pasirašiusios darbdavių organizacijos nariai;

2) prisijungė prie šios organizacijos po kolektyvinės sutarties pasirašymo;

3) buvo kolektyvinę sutartį sudariusios darbdavių organizacijos nariai, tačiau iš jos išstojo. Tokiu atveju privalomas kolektyvinės sutarties taikymas jiems pasibaigia praėjus trims mėnesiams po narystės darbdavių organizacijoje pabaigos, išskyrus atvejus, kai jos galiojimo terminas baigiasi anksčiau;

4) patenka į šio kodekso nustatyta tvarka išplėstos kolektyvinės sutarties taikymo sritį.

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Kolektyvinių sutarčių taikymas (III) (DK 197 straipsnis)

Jeigu darbuotojui turi būti taikomos kelios kolektyvinės sutartys:

1) darbdavio lygmens ir šakos kolektyvinė sutartis, jam taikoma šakos kolektyvinė sutartis, nebent šakos kolektyvinėje sutartyje leidžiama įmonės kolektyvine sutartimi nukrypti nuo joje nustatytų sąlygų;

2) darbdavio lygmens ir teritorinė kolektyvinė sutartis, jam taikoma teritorinė kolektyvinė sutartis, nebent teritorinėje kolektyvinėje sutartyje leidžiama darbdavio lygmens kolektyvine sutartimi nukrypti nuo joje nustatytų sąlygų;

3) šakos ir teritorinė kolektyvinė sutartis, jam taikomos lex specialis kolektyvinės sutarties nuostatos.

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Išplėstinis kolektyvinių sutarčių taikymas (DK 198 straipsnis)

Nacionalinės (tarpšakinės), teritorinės, šakos (gamybos, paslaugų, profesinės) kolektyvinės sutarties atskirų nuostatų taikymas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo **ministro įsakymu gali būti privalomai išplėstas atitinkamai visiems darbdaviams**, kurie patenka į nacionalinės (tarpšakinės) kolektyvinės sutarties taikymo sritį, ar tam tikros teritorijos ar šakos darbdaviams, **jeigu tokį pasiūlymą raštu pateikė abi kolektyvinės sutarties šalys.**

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Kolektyvinės sutarties pakeitimai ir papildymai (DK 199 straipsnis)

Kolektyvinės sutarties pakeitimo ar papildymo tvarka nustatoma kolektyvinėje sutartyje.

Jeigu ši tvarka nenustatyta, kolektyvinės sutarties pakeitimai ir papildymai daromi tokia pačia tvarka, kaip sudaroma pati kolektyvinė sutartis.

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Kolektyvinės sutarties nutraukimas ir pabaiga (DK 200 straipsnis)

- Kolektyvinė sutartis gali būti nutraukta joje nustatytais atvejais ir tvarka.
- Bet kuri šalis turi įspėti kitą kolektyvinės sutarties šalį apie vienašališką kolektyvinės sutarties nutraukimą ne vėliau kaip prieš tris mėnesius.
- Kolektyvinę sutartį draudžiama nutraukti anksčiau negu po šešių mėnesių nuo jos įsigaliojimo.
- Darbdavio bankroto atveju DK 200 straipsnio 1 dalies nuostatos netaikomos.
- Darbdavio ar darbovietės lygmens kolektyvinė sutartis pasibaigia nutraukus darbo sutartis su visais darbuotojais.
- Nuo teismo nutarties iškelti darbdaviui bankroto bylą įsiteisėjimo ar kreditorių susirinkimo sprendimo vykdyti bankroto procesą ne teismo tvarka priėmimo netaikomos darbo sąlygas gerinančios kolektyvinės sutarties nuostatos, jeigu jos didina dėl bankroto patiriamus kreditorių nuostolius.

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Kolektyvinių sutarčių vykdymo kontrolė ir atsakomybė (DK 201 straipsnis)

Kolektyvinės sutarties vykdymą kontroliuoja kolektyvinės sutarties šalys arba jų tam įgalioti atstovai. Atsiskaitymo tvarka, būdai ir terminai nustatomi kolektyvinėje sutartyje.

Vykdydamos DK 201 straipsnio 1 dalyje nurodytą kontrolę, kolektyvinės sutarties šalys privalo suteikti viena kitai būtiną informaciją ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo atitinkamo prašymo gavimo dienos.

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Ginčai dėl kolektyvinių sutarčių vykdymo (DK 202 straipsnis)

Ginčai dėl kolektyvinės sutarties vykdymo ar netinkamo jos vykdymo, įskaitant taikymą ar netinkamą taikymą į jų galiojimo sritį patenkantiems darbuotojams ir darbdaviams, sprendžiami darbo ginčų dėl teisės nustatyta tvarka.

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Patarimai kolektyvinių sutarčių šalims

Atidžiai išnagrinėti kolektyvinės sutarties nuostatas ar kitus derybų šalies pateiktus pasiūlymus;

Atsakingai įvertinti priimamus įsipareigojimus ir jų įvykdymo galimybes;

Bendradarbiauti sprendžiant ginčus.

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Kolektyvinių sutarčių nuostatų pavyzdžiai (I)

Nuostatos, gerinančios darbuotojų padėtį palyginti su DK:

- Universiteto darbuotojams, pasinaudojusiems visomis einamųjų darbo metų kasmetinėmis atostogomis, darbuotojo prašymu tais pačiais darbo metais suteikiamos 3 dienų trukmės papildomos atostogos;
- Už kiekvieną gimusį vaiką darbuotojui, Universitete išdirbusiam ne mažiau nei 1 metus, skiriama išmoka, kurios dydis nustatytas rektoriaus įsakymu;
- Darbuotojui, slaugančiam sunkiai sergantį šeimos narį (sutuoktinį, vaiką, įvaikį, tėvą, įtėvį, motiną, įmotę), sudaromos sąlygos dalį savo darbo funkcijų atlikti nuotoliniu būdu. Jei dėl darbo specifikos darbo funkcijos negali būti atliktos nuotoliniu būdu, šiam darbuotojui, sutarus su darbdaviu, laikinai (iki 1 mėnesio) gali būti nustatomas ne visas darbo laikas paliekant visą darbo užmokestį;
- Darbuotojo nesutikimas dirbti sumažintu darbo krūviu negali būti teisėtas pagrindas nutraukti darbo sutartį;
- Darbuotojo sutikimas/nesutikimas dirbti pakeistomis darbo sutarties sąlygomis, gali būti išreikštas per 10 darbo dienų;

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Kolektyvinių sutarčių nuostatų pavyzdžiai (II)

- Darbuotojas turi teisę atšaukti pareiškimą nutraukti darbo sutartį ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo jo padavimo dienos;
- Ilgesni įspėjimo terminai: atleisti darbuotoją: atleisti darbuotoją darbdavio iniciatyva be darbuotojo kaltės (DK 57 straipsnis) galima įspėjus darbuotoją prieš 2 mėnesius, o darbuotojus, kuriems iki teisės gauti visą senatvės pensiją liko ne daugiau kaip 5 metai ar asmenis iki 18 metų, neįgaliuosius, darbuotojus, auginančius vaikų iki 14 metų, prieš 4 mėnesius;
- Numatyti atvejai, kada darbuotojui skiriama materialinė pašalpa, pvz., gaisro ar stichinių nelaimių atveju, mirus darbuotojui ar jo šeimos nariui, išmokos gimus vaikui, už ilgametį darbą, parama auginantiems neįgalų vaiką iki 18 m.;
- Numatyti papildomų apmokamų atostogų dienų suteikimo atvejai, pvz., 3 darbo dienos santuokai sudaryti, šeimos nario laidotuvėms, kol darbuotojo šeimos nariui nustatinėjamas specialusis nuolatinės slaugos ar specialusis nuolatinės priežiūros (pagalbos) poreikis.

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Kolektyvinių sutarčių nuostatų pavyzdžiai (III)

Nuostatos, bloginančios darbuotojų padėtį palyginti su DK:

- Nemokamos atostogos Universiteto darbuotojams suteikiamos Darbo kodekso nustatyta tvarka. Kitais Darbo kodekse nenumatytais atvejais, esant svarbioms priežastims, darbuotojo prašymu ir darbdavio sutikimu darbuotojui gali būti suteikiamos nemokamos atostogos ne ilgesniam nei 1 metų laikotarpiui;
- Viršvalandiniu darbu nelaikomas administracijos darbuotojų, kurie gali savarankiškai planuotis darbo laiką ir/arba kurie kontroliuoja kitus darbuotojus, darbas, viršijantis nustatytą darbo dienos trukmę. Tokių administracijos darbuotojų pareigybių sąrašas yra įtvirtintas šios kolektyvinės sutarties priede.

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Kolektyvinių sutarčių nuostatų pavyzdžiai (IV)

Atvejai, kuomet šalys pasinaudojo DK numatyta galimybe kitaip sureguliuoti (detalizuoti) darbo santykius:

- Darbuotojas, ketinantis pasinaudoti atostogomis vaikui prižiūrėti ar grįžti į darbą joms nepasibaigus, apie tai raštu privalo įspėti darbdavį **ne vėliau kaip prieš tris mėnesius**. Kai atostogomis vaikui prižiūrėti moteris ketina pasinaudoti iš karto po nėštumo ir gimdymo atostogų, apie tai raštu privalo įspėti darbdavį ne vėliau kaip **prieš keturiolika darbo dienų**;
- Numatyti **atvejai, kada viršvalandiniai darbai gali būti skiriami be darbuotojo sutikimo**, pvz., avarijų, gedimų likvidavimo darbams atlikti, gamtinių stichijų padarinių šalinimo darbams, sniego valymo darbams atlikti, pradėtiems krovos darbams atlikti. Taip pat padidinta maksimali viršvalandžių trukmė **per metus iki 360 val**., su išlyga, kad viršvalandinių darbų, skiriamų be darbuotojo sutikimo skaičius per metus neviršys 180 val.;
- Išplėstas sąrašas atvejų, kada darbuotojas turi atlyginti visą padarytą žalą, pvz., žala padaryta administraciniu teisės pažeidimu, šiurkščiu darbo pareigų pažeidimu, dėl darbuotojo didelio neatsargumo.

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

Dėkojame už Jūsų dėmesį!

Laikas Jūsų klausimams...

VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA